

NOTAT

**Miljø- og
Fødevarerministeriet**
Miljøstyrelsen

Arter og Naturbeskyttelse
Ref. AJUEL
Den 20. august 2019

Konsekvenser ved forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

Problemstilling

Til brug for udarbejdelse af beslutningsgrundlag om mulighederne for at indføre et forbud mod gødskning og sprøjtning af arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 har Departementet bedt Miljøstyrelsen om at bidrage til en undersøgelse af konsekvenserne. Samtidig bedes MST bidrage til en undersøgelse af konsekvenserne af et evt. forbud mod omlægning af § 3-arealer. Ud over bidrag fra Miljøstyrelsen indhentes bidrag fra Landbrugsstyrelsen, med henblik på samlet set at afdække om sådanne forbud vil fremme naturværdierne på arealerne og reducere drivhusgasudledninger fra arealerne, samt at afdække de juridiske, landbrugsmæssige og erhvervsøkonomiske konsekvenser ved sådanne forbud.

Til bestillingen er vedlagt det lovforslag den tidligere SR-regering fik vedtaget i Folketinget i 2015 og som blev ophævet under den efterfølgende V-regering i 2016.

Baggrund

Naturbeskyttelseslovens § 3 beskytter en række naturtyper mod aktive indgreb, der medfører ændringer af deres naturtilstand. De beskyttede naturtyper er søer, vandløb, heder, moser, strandenge, strandsumpe, ferske enge og biologiske overdrev. De § 3-beskyttede naturområder er vejledende registrerede i Danmarks Miljøportal. Kommunerne kan i særlige tilfælde og efter en konkret vurdering dispensere fra loven. Kommunernes dispensationer kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet, ligesom lodsejere kan påklage, at et areal omfattes af § 3-beskyttelsen.

Formålet med § 3-beskyttelsen er at standse tilbagegangen og sikre bevarelsen af de beskyttede naturområder, samt at sikre bevarelsen af de varierede danske landskaber og dermed også befolkningens adgang til naturoplevelser. § 3-beskyttelsen er det primære redskab til at sikre bevarelsen af Danmarks natur- og miljømæssigt værdifulde naturtyper, som enten dyrkes ekstensivt eller henligger uudnyttede og det dertil knyttede særlige vilde plante- og dyreliv.

Det fremgår af ændringen af naturbeskyttelsesloven i 2004, at § 3-beskyttelsen indebærer eller giver mulighed for beskyttelse af de naturtyper og levesteder for arter, som er omfattet af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne og bidrager derfor i væsentligt omfang til Danmarks implementering af EU's naturbeskyttelsesdirektiver. Herunder den grundlæggende beskyttelse af naturtyper og arter omfattet af direktiverne.

Redegørelse for muligheder for gødskning, sprøjtning og omlægning af § 3-naturtyperne

Efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3, må der ikke foretages ændringer i tilstanden af heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med de søer, der er nævnt i § 3, stk. 1, er større end 2.500 m² i sammenhængende areal. Der må heller ikke foretages ændring i tilstanden af moser og lignende, der er mindre end 2.500 m², når de ligger i forbindelse med en sø eller et vandløb, der er omfattet af beskyttelsen i § 3, stk. 1.

Forbuddet mod tilstandsændringer i § 3 indebærer i dag, at hidtidig lovlig drift, herunder med gødskning, sprøjtning og omlægning, kan fortsættes, dvs. i samme omfang og med samme hyppighed som eventuel gødskning, sprøjtning og omlægning har fundet sted forud for, at det pågældende areal blev omfattet af § 3, stk. 2 og/eller 3.

Det er kommunalbestyrelsen, der påser overholdelsen af reglerne i naturbeskyttelsesloven og regler udstedt i medfør heraf. Kommunalbestyrelsen kan efter lovens § 65, stk. 2, i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelserne i § 3, stk. 1-3.

Den 1. juli 2018 gennemførtes en ændring af naturtypebekendtgørelsen, herunder i forhold til økologisk drift. Der blev tilføjet en bestemmelse i bekendtgørelsens § 2, stk. 4 om, at såfremt der indgås en aftale med en offentlig myndighed om økologisk drift af et areal, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, kan den tidligere udnyttelse af arealet genoptages efter aftaleperiodens udløb, medmindre andet er bestemt i aftalen. Genoptagelsen skal ske senest et år efter aftaleperiodens udløb. Bestemmelsen indebærer, at sprøjtning eller gødskning af et § 3-areal, der har modtaget økologisk arealstøtte eller andet økologitilsagn, vil kunne genoptages såfremt at dette inden aftalen var en del af den hidtidige lovlige drift. Med virkning fra 2018 har det dog ikke været muligt at få tilsagn om økologistøtte (Økologisk Arealtilskud) på § 3-registrerede arealer. Bestemmelsen i naturtypebekendtgørelsens § 2, stk. 4 finder imidlertid bl.a. anvendelse på § 3-arealer, hvor tilsagn er givet i 2017 eller tidligere.

Efter § 6 i lov om drift af landbrugsjorder kan en ejer eller bruger anmelde et areal, der ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, til kommunalbestyrelsen som halvkulturareal eller udyrket areal. Herved opnås ret til at genopdyrke arealet, uanset om arealet i mellemtiden måtte komme til at opfylde kriterierne for § 3-beskyttelsen.

Særligt om gødskning

Ifølge bemærkningerne til naturbeskyttelsesloven gælder der for moser og heder et umiddelbart forbud mod gødskning, idet selve eksistensen af disse naturtyper som regel er ensbetydende med, at der ikke hidtil har været gødsket, eller at gødskning i hvert fald har været uden særlig landbrugsmæssig interesse, jf. Folketingstidende 1991-92, tillæg A, side 1438 f. Gødskning sådanne steder må derfor anses som en foranstaltning, der ændrer tilstanden, og som derfor ikke kan ske uden dispensation. Biologiske overdrev er også kendetegnet ved at være næringsfattige, og plantelivet vil ofte ikke tåle gødskning. Gødskning af sådanne arealer må derfor som udgangspunkt ligeledes anses som en foranstaltning, der ændrer tilstanden, og som derfor ikke kan ske uden dispensation.

Særligt om omlægning

Ifølge bemærkningerne til naturbeskyttelseslovens § 3 fra 1992 indebærer bestemmelsen om, at hidtidig lovlig drift kan fortsætte, bl.a., at hvor der regelmæssigt er foretaget omlæg i form af pløjning m.v., kan dette videreføres i samme omfang. Ifølge bemærkninger indebærer dette, at nogle ferske enge, såkaldte kulturenge, som regelmæssigt er blevet omlagt navnlig for at sikre bedre

græsningsmuligheder, kan omlægges med samme tidsinterval som hidtil. Ved omlæg forstås normalt pløjning og efterfølgende jordbehandling, hvorefter området tilsås med den samme eller en ny afgrøde. Hvis det i forbindelse med omlæg af et bestemt engareal inden for de senere år har været praksis i et år at høste en anden afgrøde - typisk korn - på det pågældende areal, vil denne praksis også kunne fortsætte ifølge bemærkningerne, i overensstemmelse med princippet om, at loven ikke tilsigter ændringer i den hidtidige anvendelse af de beskyttede områder, når denne i øvrigt ikke er i modstrid med ønsket om at bevare den pågældende naturtype som sådan.

Dyrkning af korn og andre sædskifteafgrøder på ferske enge i større omfang end hidtil vil kræve dispensation. Det samme gælder, såfremt man ønsker at omlægge eller på anden måde foretage jordbearbejdning i ferske enge, som ikke hidtil har været regelmæssigt omlagt, hvorved normalt forstås inden for de sidste 7-10 år.

Almindelige dyrkede marker og kulturgræsmarker, som omlægges hyppigere end en gang hvert 7.-10. år, eller hvor der flere gange inden for denne periode høstes afgrøder, betragtes ikke som ferske enge i naturbeskyttelseslovens forstand.

Udover for kulturenge gælder der for de § 3-beskyttede naturtyper (moser, strandenge, overdrev og heder samt ferske enge der er naturenge) allerede et umiddelbart forbud mod omlægning, da eksistensen af disse § 3-naturtyper er ensbetydende med, at der ikke hidtil har været en drift med regelmæssig omlægning. Der er for disse naturtyper således ikke en hidtidig lovlig omlægningsdrift at fortsætte. Tidligere enkeltstående omlægninger er dog ikke ensbetydende med at et areal ikke senere kan have udviklet sig til en af disse § 3-beskyttede naturtyper.

Vurdering af natur- og miljømæssige konsekvenser ved hhv. gødskning, sprøjtning og omlægning inden for arealerne

Miljøstyrelsens vurdering består primært af en opdatering og supplerings af bemærkningerne fra lovforslaget fra 2014, samt supplerings af materialet med en vurdering ift. konsekvenser ved omlægning af § 3-naturtyperne. Miljøstyrelsens vurdering støttes af et baggrundsnotat fra Aarhus Universitet ved DCE, udarbejdet til Natur- og Landbrugskommissionen i december 2012 om Vurdering af omfang og konsekvenser af sprøjtning og gødskning af § 3- beskyttede arealer¹ samt notat fra Aarhus Universitet ved DCE om forbedring af naturtilstand og biodiversitet efter ophør af gødskning og sprøjtning af § 3-arealer². Konklusionerne fra sidstnævnte notat er også anvendt i vurderingen af konsekvenser ved omlægning, da notatets konklusioner bygger på empiri ift. generel opgivelse af intensiv landbrugsdrift, herunder omlægning, og ikke kun opgivelse af gødskning og sprøjtning. Dertil lægges tidligere beregninger fra Miljøministeriet og Fødevareministeriet i 2014 ift. gødningsnormer for § 3-arealer til grund.

Naturværdien af ferske enge

De § 3-beskyttede ferske enge, er kendetegnet ved at være fugtige, lysåbne græs- og urtedækkede arealer. Enge spænder fra naturenge, der ikke bliver omlagt, gødsket eller drænet og har et rigt plante- og dyreliv til kulturenge, som bliver omlagt med nyt græs med 7-10 års mellemrum og som i nogle

¹ Strandberg, M., Bak, J., Bladt, J., Bruus, M., Grant, R., Nielsen, K.E., Nygaard, B. og Strandberg, B. (2012): Vurdering af omfang og konsekvenser af sprøjtning og gødskning af § 3- beskyttede arealer. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

² Ejrnæs, R., Nygaard, B. og Strandberg, M (2014) Forbedring af naturtilstand og biodiversitet efter ophør af gødskning og sprøjtning af §3-arealer DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

tilfælde bliver gødsket, sprøjtet og drænet. Kulturrenge er domineret af de græsser, der er udsået, men rummer stadig vigtige levesteder for bl.a. mange fugle. Kulturrengene er også ekstensivt dyrket sammenlignet med almindelige dyrkede marker.

Gødskning

Der er en betydelig negativ sammenhæng mellem artsrigdom og tilførsel af kvælstof ud over tålegrænsen. Ved næringsstofftilførsel fremmes næringsstoftolerante plantearter på bekostning af næringsstoffølsomme plantearter. Tilførsel af næringsstofferne kvælstof og fosfor til naturen vurderes at være en af de væsentligste negative påvirkninger af Danmarks naturområder og den tilknyttede biodiversitet.

Århus Universitet ved DCE redegør i et baggrundsnotat til Natur- og Landbrugskommissionen fra december 2012 for sammenhængen mellem kvælstoftilførsel ud over tålegrænsen og tab af artsrigdom for græsland (herunder enge). Sammenhængen mellem kvælstoftilførsel og tab af artsrigdom er baseret på en videnskabelig publikation, hvor der på baggrund af empiriske studier fra en række europæiske lande er etableret en matematisk model for sammenhængen mellem kvælstoftilførsel ud over tålegrænsen og tab af artsrigdom (primært planter) for forskellige typer af eng- og græsarealer. Modellen viser, at der er en signifikant negativ sammenhæng mellem kvælstoftilførsel og artsrigdom.

Beregninger fra Miljøministeriet og Fødevarerministeriet i 2014, viser, at der for størstedelen af de enge- og strandenge, hvor der er anmeldt en gødningsnorm, er anmeldt en norm på 130 kg kvælstof/ha/år. Med udgangspunkt i modellen anfører DCE, at en tilførsel på 130 kg kvælstof/ha/år, kan forventes at reducere artsantallet med 44 % over en årrække på under 20 år. Konkret betyder det, at modelberegningen viser, at artsantallet/artsrigdommen i en eng (herunder både planteliv og dyreliv, da dyrelivet i høj grad er afhængig af plantelivet), som ikke tidligere er blevet tilført kvælstof ud over tålegrænsen, vil blive reduceret med 44 %, hvis den bliver gødsket i en årrække (med 130 kg kvælstof /ha/år). Relationen mellem tilført kvælstof og artstab i modellen fortæller dog ikke om tilbagegangen af arter over tid for arealer, der er blevet gødet intensivt over en lang årrække, men giver en indikation af potentialet ved at ophøre med at gødske disse arealer.

Der er som følge af vedtagelse af Fødevarer- og landbrugspakken sket en stigning af landbrugets anvendelse af gødning siden 2016, og dermed ses også en stigning i det samlede kvælstofoverskud på landsplan³. Da der ikke længere skal gødes under økonomisk optimum, kan Fødevarer- og landbrugspakken betyde, at § 3-arealerne tildeles mere gødning i dag, da der ikke længere er økonomi i en omfordeling af kvælstofnormen fra § 3-arealer til de intensivt dyrkede arealer. Dvs. at en evt. kvælstofnorm i nogle tilfælde sandsynligvis ikke længere omfordeles til f.eks. en hvedemark, men i stedet anvendes på § 3-arealer. Overordnet så vil et forbud mod gødskning af § 3-arealer således sandsynligvis have større betydning i dag end i 2015, hvor jordbrugere skulle gøde under økonomisk optimum af kvælstofnormen til afgrøderne. Se også afsnittet om økonomiske konsekvenser i lovforslaget om forbud mod gødskning og sprøjtning fra december 2014.

Sprøjtning

Det skønnes, at kun en lille del af § 3-arealerne i dag sprøjtes med pesticider. På denne relativt beskedne del af § 3-arealerne, hvor der evt. sker et væsentligt brug af pesticider kombineret med en høj næringsstatus kan det føre til påvirkning af plante og insektliv. Sprøjtning (pesticider) er designet til at bekæmpe planter, insekter og svampe. DCE vurderer, at brug af pesticider på naturarealer vil udgøre en risiko for naturindholdet og det biologiske samspil mellem arterne på disse arealer. § 3-

³ Vinther, F., P., Olsen, P. Næringsstofbalancer og næringsstoffoverskud i landbruget 1997/98-2017/18 DCA rapport, nr. 156, 2019

naturområder kan blive påvirket af pesticider ved direkte sprøjtning, afdrift fra naboarealer og atmosfærisk transporteret afdrift.

DCE vurderer, at selv lave doser af ukrudtsmidler (herbicider) kan ændre artssammensætning, reducere biodiversiteten og desuden hæmme blomstringen betydeligt for nogle plantearter. Generelt påvirker herbicider unge, nyetablerede planter betydeligt mere end ældre planter, og herbicider, som når ud i læhegn og andre marknære habitater, kan forsinke og afkorte blomstringen og begrænse mængden af blomster, frø og frugter. Tilsvarende effekter vil kunne opstå på marknære § 3-arealer. Ifm. godkendelse af pesticider er der siden 2014 fastsat bufferzoner (1-50 meter) til § 3-arealer, hvis vurderingen viser, at en konkret anvendelse af et specifikt pesticid udgør en risiko for vilde planter eller insekter.

Ud over betydningen for floraen har en reduceret plantediversitet som følge af herbicidpåvirkning betydning for de dyr, der enten lever af eller på én eller flere af de plantearter, ifølge DCE⁴. En reduceret blomstring har betydning for de bestøvende insekter, og en reduceret frøsætning, vil have betydning for de dyr, der lever af frøene. Det vides fra læhegn, der udsættes for herbicidpåvirkning, at afdrift af herbicider kan nedsætte frugtsætningen på træerne i læhegnene så meget, at det har betydning for de fugle, der om vinteren er afhængige af bærrerne i læhegnene som fødekilde og tilsvarende effekter vil kunne opstå på marknære § 3-arealer.

Omlægning

Omlægning medfører en øjeblikkelig fjernelse af den overjordiske biodiversitet. En regelmæssig omlægning forhindrer etableringen af arter, der kræver lang kontinuitet, samt arter der har begrænsede spredningsveje eller spredningsmekanismer til at indfinde sig på omlagte arealer. Omlægning har endvidere lignende effekter som gødsugning, da omlægning medfører øget tilgængelighed af næringsstofferne i jorden. Dertil medfører omlægning ensformige terrænforhold, med færre levesteder for biodiversiteten end på ikke-omlagte arealer. Udsåning af kulturgræsser og kløver efter en omlægning medfører, at vilde plantearter har vanskeligt ved at genetablere sig på disse arealer. Med kløver-arternes evne til kvælstoffiksering kan der endvidere oparbejdes en øget kvælstofpulje i jorden, hvilket begrænser mulighederne for etablering af vilde planter tilpasset næringsfattige forhold.

Vurdering af natur- og miljømæssige konsekvenser ved hhv. gødsugning, sprøjtning og omlægning uden for arealerne

De § 3-beskyttede ferske enge og strandenge er ofte beliggende ned til kyster, søer og vandløb, og udgør derfor en bufferzone mellem de intensivt dyrkede arealer og vandmiljøet. Generelt er kvælstofudvaskningen fra permanente græsarealer lille, det er først når et græsareal omlægges, dvs. pløjes for derefter at blive udlagt med græs igen, at der i omlægningsåret vil være en højere udvaskning af kvælstof fra arealet. Den nuværende drift med omlægning og gødsugning på § 3-arealerne medfører dermed en øget udvaskningen af kvælstof til vandmiljøet.

Det skønnes, at kun en lille del af § 3-arealerne i dag bliver sprøjtet med pesticider og da i begrænset omfang. I det omfang der sker sprøjtning, kan der ske vindafdrift af pesticider til omkringliggende arealer, eller der kan forekomme udledning via dræn, hvis områderne er drænedede. Hvis de omkringliggende arealer er konventionelt dyrkede landbrugsarealer, skønnes der ikke at være nogen

⁴ Strandberg, M., Bak, J., Bladt, J., Bruus, M., Grant, R., Nielsen, K.E., Nygaard, B. og Strandberg, B. (2012): Vurdering af omfang og konsekvenser af sprøjtning og gødsugning af § 3- beskyttede arealer. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

væsentlig påvirkning på disse arealer, men hvis der er tale om naturarealer, kan afdriften eller udvaskningen ikke udelukkes at ville påvirke planter og dyr jf. ovenstående.

Ifm. godkendelse af pesticider fastsættes dog bufferzoner (2-50 meter) til vandmiljøet, hvis vurderingen viser, at en konkret anvendelse af et specifikt pesticid udgør en risiko for vandlevende organismer. Effekten på vandmiljøet af den nuværende sprøjtning på § 3-arealerne vurderes derfor at være begrænset.

Vurdering af natur- og miljømæssige konsekvenser ved forbud mod hhv. gødskning, sprøjtning og omlægning inden for arealerne

Det foreslåede forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning på arealer omfattet af § 3, stk. 2 og 3, vil bidrage væsentligt til at sikre bedre forhold for de arter og den biodiversitet, som er tilknyttet naturtyper med en ekstensiv drift, herunder især enge og strandenge. Den positive effekt skyldes, at der er en betydelig negativ sammenhæng mellem tilførsel af kvælstof ud over tålegrænsen og tab af artsrigdom. Ved næringsstofftilførsel fremmes næringsstoffolerante plantearter på bekostning af næringsstoffølsomme plantearter. Det i sig selv, og i kombination med udbragte pesticiders påvirkning af følsomme arter, kan føre til en mere ensartet og artsfattig natur på de pågældende arealer. Pesticider skønnes dog kun at blive brugt i begrænset omfang og på en mindre del af § 3-arealerne.

Baseret på både internationale og danske studier og erfaringer fra enge, heder og overdrev, vil der indtræffe en relativt hurtig forbedring af strukturen få år efter ophørt gødskning, sprøjtning og omlægning, og en indvandring af vilde plantearter vil gå i gang. Genopretningen til artsrige naturtyper, som svarer til lokaliteter, der ikke har været gødsket, sprøjtet og omlagt, vil dog typisk tage 20-50 år eller længere, afhængig af de lokale forhold (se fx Ejrnæs et al. 2008). Selv efter 100 år vil man antageligt kunne spore tidligere omlægning, gødskning og sprøjtning i sammensætningen af dyr, planter og svampe. På trods af den langsommelige tidsproces kan der i løbet af 4-10 år forventes en målbar forbedring af naturtilstand og biodiversitet.

Den positive effekt på biodiversiteten af et forbud mod at gødskes, sprøjte og omlægge arealer omfattet af § 3, stk. 2 og 3 vil komme til udtryk på forskellig vis og med forskellig hastighed og vil bl.a. være påvirket af de lokale forhold, herunder mulighed for spredning af arter til arealet samt af, hvor intensivt arealet tidligere er blevet gødet, sprøjtet og omlagt. Den positive effekt af at forbud vil endvidere være afhængig af, hvorvidt arealerne har naturlig hydrologi samt muligheder for ekstensiv græsning.

Omlægning medfører en øjeblikkelig fjernelse af den overjordiske biodiversitet. En regelmæssig omlægning forhindrer etableringen af arter, der kræver lang kontinuitet, samt arter der har begrænsede spredningsveje eller spredningsmekanismer til at indfinde sig på omlagte arealer. Omlægning har endvidere lignende effekter som gødskning, da omlægning medfører øget tilgængelighed af næringsstofferne i jorden. Dertil medfører omlægning ensformige terrænforhold, med færre levesteder for biodiversiteten end på ikke-omlagte arealer. Udsåning af kulturgræsser og kløver efter en omlægning medfører, at vilde plantearter har vanskeligt ved at genetablere sig på disse arealer. Med kløver-arternes evne til kvælstoffiksering kan der oparbejdes en øget kvælstofpulje i jorden, hvilket begrænser mulighederne for etablering af vilde planter tilpasset næringsfattige forhold. På § 3-arealer der ikke kun gødskes og sprøjtes, men også omlægges, vil et forbud mod omlægning være en forudsætning for at opnå de positive natureffekter ved et forbud mod gødskning og sprøjtning og for at opnå en udvikling fra kulturrenge mod naturenge.

Det foreslåede forbud mod gødskning og omlægning på § 3-beskyttede arealer vil reducere udledningen af kvælstof til vandmiljøet. De § 3-beskyttede ferske enge og strandenge er ofte

beliggende ned til kyster, søer og vandløb og udgør derfor endvidere ofte en bufferzone mellem de intensivt dyrkede arealer og vandmiljøet.

Valget mellem afgræsning og ugødskede arealer

Af negative miljømæssige konsekvenser anfører DCE i deres notat fra december 2012, at et forbud mod gødskning og sprøjtning på § 3-beskyttede arealer kan resultere i et ophør af afgræsning på de pågældende arealer som følge af forringet foderværdi af græsset. DCE vurderer imidlertid, at de negative effekter for biodiversiteten ved gødskning i de fleste tilfælde vil være mere alvorlige end de negative effekter af eventuelt ophørt græsning. Et forbud mod omlægning kan forventes at have lignende negative konsekvenser ift. afgræsning, men de negative konsekvenser ved omlægning vurderes at være mere alvorlige end de negative effekter af eventuelt ophørt græsning.

Vurdering af natur- og miljømæssige konsekvenser ved forbud mod hhv. gødskning, sprøjtning og omlægning uden for arealerne

Hvis det omhandlede § 3-areal grænser op til øvrige værdifulde naturarealer, som ikke har været gødsket, sprøjtet eller omlagt, vil et ophør medføre en bedre beskyttelse af disse tilgrænsende værdifulde naturarealer mod skadelig afdrift og/eller udvaskning af næringsstoffer og pesticider. For så vidt angår pesticider, skønnes det, at der arealmæssigt vil være tale om en beskeden effekt, da det skønnes, at kun en begrænset del af § 3-arealerne i dag sprøjtes.

De § 3-beskyttede ferske enge og strandenge er ofte beliggende ned til kyster, søer og vandløb, og udgør dermed en bufferzone mellem de intensivt dyrkede arealer og vandmiljøet. Generelt er kvælstofudvaskningen fra permanente græsarealer lille, det er først når et græsareal omlægges, dvs. pløjes for derefter at blive udlagt med græs igen, at der i omlægningsåret vil være en højere udvaskning af kvælstof fra arealet. Et forbud mod omlægning og ophør af gødskning på § 3-arealer vil derfor reducere udvaskningen af kvælstof.

Vurdering af natur- og miljømæssige konsekvenser, hvis lavbundsarealer, der berøres af et omlægningsforbud, med tiden gøres vådere

Genopretning af naturlig hydrologi, herunder mindskelse af dræning, vil virke positivt på genopretningen af arealernes naturtilstand og biodiversitet og derved have synergi til de forbedringer i naturtilstanden på § 3-arealerne, der vil opnås ved et ophør med gødskning, sprøjtning og omlægning.

Hvis et lavbundsareal er vandmættet, og der er iltfrie forhold, kan der foregå en kvælstofreduktion (omsætning af nitrat, som i et vådområde). Denne omsætning af nitrat er afhængig af bl.a. jordtype og geokemi, og vandstanden på arealet⁵.

Der kan være en risiko for fosfortab til vandmiljøet fra lavbundslande, der gøres vådere, men en vurdering af denne risiko er kompleks og kræver viden om vandets strømningsveje og jordens geokemi. En udpining af arealerne, fx ved biomassehøst i en årrække, kan være relevant forud for at arealerne gøres vådere.

5

https://pure.au.dk/ws/files/91049378/Notat_vedr._tilføjelse_af_brak_og_vedvarende_græs_som_alternativ_til_efterafgrøder_22012015.pdf

Vurdering af konsekvenserne for bekæmpelse af invasive arter samt problemarter ved indførelse af et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning

Invasive arter er dyr og planter, der spredes til områder, som de ikke selv ville kunne sprede sig til, og som har en negativ effekt på den oprindelige biodiversitet. Alle invasive plantearter kan forekomme på arealer, der lever op til kriterierne for at være beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. De invasive plantearter, som har den største udbredelse er gyldenris, rynket rose og kæmpebjørneklo og er formodentlig de invasive plantearter, der i højst grad forekommer i § 3-arealer.

De mest udbredte problemarter (der forårsager flest forgiftningstilfælde for husdyr) er eng- og vårbrandbæger. Der kan dog også være tale om sprøjtning af øvrige arter, som husdyr ikke æder, såsom lyse-siv, skræpper og ørnebregne. Ved ukrudtsbekæmpelse i græsmarker (i landbrugsmæssig sammenhæng) vil indsatsen i langt de fleste tilfælde dreje sig om pletsprøjtning og ikke bredsprøjtning.

Med et forbud mod sprøjtning vil det ikke længere være muligt at foretage kemisk bekæmpelse af invasive arter eller problemarter på § 3-arealer, selvom dette måtte have været en del af den hidtidige lovlige drift.

I langt de fleste tilfælde vil en kemisk bekæmpelse kunne erstattes af en mekanisk bekæmpelse, der bl.a. kan omfatte afpudsning eller intensiv afgræsning. Der mangler dog i visse situationer effektive metoder og alternativer til pesticider til bekæmpelse af visse invasive arter og det skønnes derfor, at bekæmpelse af invasive arter kan blive en udfordring, såfremt der ikke længere kan anvendes pesticider til bekæmpelsen indenfor § 3-arealerne. I nogle tilfælde vil kemisk bekæmpelse dermed være den mest hensigtsmæssige metode hvorved en dispensationsordning til kemisk bekæmpelse vil være at foretrække.

Det er angivet i tidligere lovforslag fra december 2014, at der vil kunne dispenseres til specifikt målrettede enkeltforanstaltninger med sprøjtning (pletsprøjtning) mod invasive arter eller ved forekomst af plantearter, der er giftige for husdyrene, herunder hvor det indgår som et tidsbegrænset led i en plan for bekæmpelse af invasive arter. Såfremt denne dispensationsordning indføres som beskrevet i tidligere lovforslag, vurderes et forbud mod sprøjtning ikke at have nævneværdige konsekvenser for bekæmpelse af invasive arter eller problemarter på § 3-arealer.

Vurdering af om forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning vil have særlig betydning for arealer omfattet af Tøndermarsk-loven

Ift. vedvarende græsarealer, er det ifølge § 19 i Tøndermarsk-loven tilladt at gødske arealerne med handelsgødning i det hidtidige omfang, dog højst 75 kg N pr. ha. Anvendelse af handelsgødning med fosfor og kalium er ikke tilladt. Af § 16, stk. 2, fremgår det, at arealerne ikke må omlægges. Af § 20 i Tøndermarsk-loven fremgår det, at der ikke må anvendes kemiske bekæmpelsesmidler. Et forbud mod sprøjtning og omlægning vil derfor ikke have betydning for § 3-arealer i marsken, men betyde at gødskning ikke længere er muligt på disse.

Et forbud mod gødskning kan forventes at have lignende positive effekt i Tøndermarsken som på § 3-arealer uden for Tøndermarsken, som beskrevet i det generelle afsnit om konsekvenser ved forbud om gødskning. Det kan ikke siges, hvorvidt loftet på 75 kg N pr. ha vil betyde en mindre effekt af forbuddet, da det ikke vides om § 3-arealerne i Tøndermarsken gødes mindre end på landsplan.

Ift. arealer i omdrift (landbrugsarealer) i Tøndermarsken gælder nbl § 3, stk. 2, nr. 4 om forbud mod ændringer i tilstanden af ferske enge ikke, jf. bek nr. 361 af 4. juni 1993 om undtagelse af visse ferske

enge fra den generelle beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3. Det fremgår af det tidligere lovforslag fra december 2014, at denne bekendtgørelse om undtagelse af de ferske enge, som efter lov om beskyttelse af de ydre koge i Tøndermarsken er udlagt i omdrift, fra den generelle beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3, forbliver i kraft.

Administrative og økonomiske konsekvenser for stat, regioner, kommuner og borgere

Borgere

Lovforslaget vurderes ikke at have administrative eller økonomiske konsekvenser for borgerne. Det foreslåede forbud vil, selvom det gælder alle arealer omfattet af § 3, stk. 2 og 3, i praksis ikke få betydning for eksempelvis havearealer og andre ikke-erhvervsmæssigt anvendte arealer, da det ikke er forventningen, at § 3-beskyttede arealer uden erhvervsmæssigt drift, vil have en hidtidig lovlig drift med gødsning, sprøjtning eller omlægning.

Kommunerne

Med forbuddet mod gødsning, sprøjtning og omlægning sker en forenkling af retstilstanden på de beskyttede arealer, hvilket tilsvarende medfører en forenkling af administrationen for kommunerne på området. Efter den gældende § 3 i naturbeskyttelsesloven, der indeholder et forbud mod tilstandsændringer, skal kommunalbestyrelsen for at kunne afgøre, om reglen overholdes, først fastlægge, hvad der er hidtidig lovlig drift på det konkrete areal, hvilket kan være vanskeligt. Kommunalbestyrelsen skal derefter vurdere om den gødsning, sprøjtning og omlægning, der finder sted på arealet er en fortsættelse af den hidtidige lovlige drift. Med det foreslåede forbud vil kommunernes håndhævelse blive enklere, idet der på de fleste arealer alene skal føres tilsyn med, at forbuddet overholdes.

Den foreslåede ændring af § 65, stk. 2, fra lovforslaget om forbud mod gødsning og sprøjtning fra december 2014, der giver kommunalbestyrelsen adgang til at dispensere til enkeltforanstaltninger med sprøjtning mod invasive ikke-hjemmehørende arter mv., er isoleret set en ny opgave. På baggrund af det ovenstående vil kommunalbestyrelsen dog allerede i det tilfælde, hvor indgreb med sprøjtning ikke er en fortsættelse af hidtidig lovlig drift, skulle træffe en afgørelse om dispensation fra forbuddet mod at foretage tilstandsændringer i § 3.

Den foreslåede ændring vil sammenlagt have mindre positive effekt for kommunernes administration, da forbuddet medfører en forenkling af administrationen af de beskyttede arealer for kommunerne. Den samlede forenkling vurderes at være større end de tilsvarende begrænsede administrative konsekvenser ift. NBL § 65, stk. 2.

Lovforslaget vurderes ikke at have økonomiske konsekvenser for kommunerne.

Regionerne

Lovforslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for regionerne.

Staten

Forbuddet vil have de samme erhvervsmæssige konsekvenser på statslige landbrugsarealer, som på privatejede arealer. Dette gælder bl.a. på de landbrugsarealer, der forvaltes af Naturstyrelsen.

Lovforslaget vurderes derudover ikke at have statsfinansielle, administrative eller økonomiske konsekvenser.

Der tages dog forbehold for Landbrugsstyrelsens evt. administrative omkostninger ifm. håndtering af tilsagn til økologisk arealtilskud. Dette skyldes, at ældre tilsagn på § 3-arealer måske vil skulle revideres, afhængig af datoen for forbuddets evt. ikrafttrædelse. Det forventes, at Landbrugsstyrelsen vil levere et særskilt bidrag ift. denne vurdering.